

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Թոյլ կու տանը մեսի ուս այն բազմաթիւ շնորհաւորական նամակներէն, պարունակութանքունեցաւ Միաբանութիւնն ամէն ուղղվածէնէ եւ առէն լեզուէ, միայն հնտեւեալ ներք հրատարակել, որոնք մասնաւորապէս “Հանդիս Ամսորեայ, ի 25ամեայ գործունէութեան կը հային:

Առթիւս նաև Խմբագրութիւնն կը յայտնի իւր խորին շնորհակալութիւնն այն ամէն ազնի մորթոր, որոնք թէ հնեագրով եւ թէ մնանանդ նամակներով ողջունեցին նշանակալից 25ամեակը եւ բուռն ու խորով բառերով անոր կենաց երկարութիւնն եւ անփոփոխ յարատեւութիւնն մաղթեցին:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ

Առ Գեր. Գր. Գովերկեան . . .

Սբրագնադյն Հայր. Այսօր Զեր Քահանայութեան Յիննամեայ Յօրեինանական տանի տարեկեցին, ամէնամեծ հրուածքով գալիք եմ Արքութեանուն շնորհաւոր շնորհաւոր շնորհաւոր շնորհաւոր Զեր գործունեանեան յայգման շնորհաւոր շնորհաւոր շնորհաւոր հայցին աշակերտը իր ուսուցչապատի հովանոս տակ:

Դուք որ տառապատիքը արհամարտէր ինձ աշակերտը մեջ անհան խիստերիս գատանուն գարձանը, Դուք որ ինձ անէից աշխատելու, անհան գործեան դար տուր զառանաի հասակուն Զեր կինդանին եւ գործունեան բորսանութեան տակաւուն եւ պարագարելու զենքերով զինեցրու հոգին եւ կինդանին մեջ զինեցրի ինձ, պար, Զեր Յիննամեայ Յօրեինանական Տօնին, չեք կարող զգացումներ զապէլ, չեք կարող շը պատասել հայութեան բարեւ լուս գետը ու գետը 2եր, սիրու լք բանակ Զեր առաջ եւ անահան երախութը 2եր շը յայտել:

Ըսորհաւորելով 2եր Յիննամեայ Յօրեինանական Տօնին, առաջ կենակը գերազարդացաւ, առաջ կենակը գերազարդացաւ, հայրական տարիներ, հայրենութիւն եւ անհանութիւն՝ տանելու այն լուծք, որ ուսերդ առած յայլթանակով յատաց յիններոց ասրին եւ տանելու պարաւորուած էք քամի որ ցի ու կարողութիւն ունիք:

Զեր օրհնութիւնն աղքաղող,

Միշտ անձնուեր աշակերտ:

ՍԱՐԳԻՆ ԱՏՐՊԵՏ

Աւելք սանդրապուլ, 20 Օտսոսոսի 1911.

Մեծապատի Հարբ: Հայ մատենագրութեան, քննադատառութեան, բանախութեան, պատմութեան եւ ազգային լեզուի յաւաչնագացման միևն բազմատեսակ ճիշդերով Միթթաբան Միաբանութիւնը դարձ մեջ ի վեր պատասխան գեր խաղացրէ եւ անդին ծառայութիւններ մատացը է: Այն խառնաշփոթ ժամանակներու պղոտոր հսանքի միջնորդ հայագիտութեան եւ հայ ուսանական համարներ միջնորդ հանդիսացաւ:

Նալով՝ ազգային լեզուի զարգացման եւ ուսումնակրթան վահանական կարգավոր միշտ անշէլ պահպան եւ անոր լցոն ու շերտանթիւն յաջորդ սերունդներուն անհավանական հասցնելու հետամուտ եղած է: Այդ բանը զարգութ Միաբանութիւնը կատարել է ոտար հորի վրայ, աննպաստ հանգամանքներում եւ այնպիս զանութիւններու գնով, որ զարդարել է իր պատճառենի ի տես հոգեկան կարգին այդ խոմի մը հայերու, որոնք իրեանց զիհ նպաստակին դիմուկ, ամէն խութերու ու բուշեցներուն դէմ մաքառեցն, ամբողջ դարի մը տեսուղութեամբ, որոյ միջնից ու միայն այրափոխ թշոյ եւ անպատճառ կազմակերպութիւն, այլ անհամեմատ աւելի հօր գաշնակ ցութիւններուն իսկան անհետացեր ինձ, առաջ ինձնց հետքն անդամ թողնելու: Այդպիսի ծանր ժամանակներու բաղադրական դրիկներուն ու անկանութիւններուն Միաբանութիւնը կարողացեր է գէմ յանդիման անասան կանոններ ու ինքը զիհը պահպանել շնորհիւ իր գաղաքարական գէն նպաստակին: Այդ ոգին ու կորպու կինդանի պահպանել եւ Հայ ազգի համար լրսաւառ ջահճ եւ գործութիւններու շառանակել կատարելու, ինչպէս իր գոյութեան առաջն էր, երիշրոջ դարձ սեմին կայ այ: Միաբանութեան անդամներ ուխար պէտք է մայ: Այժմ, երբ օտար հօր ազգեր գործ իւրեւ թշոյ ազգութիւններու իսկանութիւններու իսկ կամաց իւրեւ գործակիթթիւններ կամաց անց իւրեւ շառանակել իսկանութիւններ առաջադիմ մէջ անցն իւրաքանչ ու միջնորդ չէն ինայեր, այդ վերջնաներու պահապատ փառուներու գործուն մէջ է, որ առնոք ազգային ուրացն ուզին լուսաւոր ատարծութեան մէջ է, ու առնոք ազգային ուրացն ուզին լուսաւոր անհամեմատ հցոյ ջանքը թափերս ետեւէ պիտի ըլլան: Հարիւրամեայ ալեւոր, այս միանդամնից երիտասարդական առաջ հիւթերով եւ ոյժերով անդնէան պատասխանուող Միթթաբան Միաբանութեան համար կիշնայ պատասխանատու պատճոն չգէնանալի անցնեալի փառաւոր գործունէութեան դափնիներով, այլ միշտ գէպի յառաջ նազար, գէպի

ետեւ թողած քարպառուած եւ գծուարաբիս երկար ճանապարհին վրայ, գուք յեղաշրջեցիր միտքերը եւ բաւական լայօքուն բացիք ճանապարհը ուրիշ ների յառաջդիմութեան համար, մինչ 2 եր նախորդներ հազին համարկական էին իրենց բրձով մէկ երին թեթեւ հարուած միայն տալ, այդ մացառուուտ եւ անկի ուղին ցցց տալու համար ուրիշներին:

Սրապին կը մաղթեմ որ Հանդէս Ամօրեայն ապրի շատ ու երկար տարիներ, իր գծուարք գործը շարուակելով հետյանեաւ աւելի յաշացադիմուն համար հայ Պատմութեան, Աշխարհագրութեան եւ բանակարութեան ասպարինն մէջ, վայրէլերով այդ նպատակի համար ընդհանուրի նիթական ու բրդյական աշխարհութիւնը:

Խմբագր-տնօրէն Արքէն լրագրին

Մ. ՓՈՐԹՈՒԿԱՆԵԱՅՆ

Պատուարժան խմբագրութիւն

Հանդէս Ամօրեայի,

1911 տարին բանափրութեան տեսակէտառվ յսլի նշանակալից է, վասն զի պատուակն Աւաստամթեթդ կը բրցրէ 25 ամայ յորելինական շընան մը:

Այս առթիւ ուրախութիւնս չեմ կրնար զապէլ, եւ կը քրիմամ երախափառիսն պարուս հասուցանել Զեղ, որ գիտացք Նախենց Մատենագրութեան անկի գետիններուն վրայէն քայլէ եւ գծուարին խուզարկութեանց մէջն յայթական գործ եւ առանց նորսակուելու եւ շշղելու 2 եր բարձր ուղարկութիւններ:

Հանդէս Ամօրեայի հայ հին աշխարհին եւ մատենագրութեան քննադատական եւ գիտական հետազոտութիւններուն ձաշակի վարժեցուց մեզ քառորդ գարէ ի վեր:

Գրիթէ 1887 էն ի մեր հետեւած եմ իր յաջող ուսումնասիրութեանց, որոնք յետոյ ապա "Ազգայի Մատենագրարանին ճոխ շարքը կազմած են:

Համարակ տեղի ըր պիտի շըլլար կրինելը թէ Հայ Լեզուն, Պատմութիւնը, Աշխարհագրութիւնը ու Մատենագրութիւնը շատ բան կը պարուն Հանդէս Ամօրեայի, ի քննական ու որ մեթոսուն, որով իր երիցը եւրոպական հարցա ստացած են ու ստաննա:

Հայ գրախանութեան զյոյ Փարոսներն են Վելենիկիւնուն Ալիննական Միթթաբեան Վանքերն, որոնք ստուգի միկիթ արութիւն կը պատճառեն Մարտիրոս Ազգին, եւ Անոր կենդանութիւնն ու առագութիւնը կը կայմէն:

Ազգերու գասաւորութեան մէջ քաղաքա կրթուած ազգերու քով կը մնայ մշտ Հայուն տեղու, քանի որ արժանաւոր ու գիտեական զաւակիր հին ամեցեալ փառքերուն վրայ յախզած են նոր շնէն մը կերաել, որուն հոյակապ սիւներէն մին է Հանդէս Ամօրեային:

Ասոր ապացոյց չէ առաջինայ 1911 ին իր կատարեալ ուղղութիւնը, որ Վկենաւական Միերթարեաններու ու Եւ-յու-իոն խորունի գիտակցութիւնը կը շշշաւ:

Այդ մը, որպիսին է հայը, երբ մէկն աւելի պայմանի ինամուած թերթէր կը համբէ, իբր Արքեմաւարի քաղաքակիթութեան բանակնի է Արքեւելքի մէջն:

Ըստ մէր իսկական այս բարձր շարժումը, որ աեղի կ'ունենայ մեր շուրջը եւ մեզի համար: Իրասկ գնաւատելու եւ ապեցելուն է գէթ ասկը վերը Ազգին մեծութեան ու լըսաւորութեան խորհրդանշն եղու քննական ու գիտական եղանակով ըստ համարականուոց "Հանդէսներին:

Այս մին յստահիմակն, Ամօրեային 25 ամեակը,

եւ կը մաղթեմ որ Պատ. խմբագրութիւնն որուանի ըլլա անըր 50 ամեակն տան ամսերուու:

Թող այս կերպով Ազգը գոնէ անճառ սփոփակներ ունենայ, Ընդունեցէք գնահատանքս ու երախսագրութիւն:

Միամ ուղղութեան համակիր

Դիւանապետ Կեդր. Կրօն. Ժողովոյ

ՏԻՐԱՅՐ Ծ. ԱՅՐԻԱՊԵՏ

Պարիս, 4 Մայիս 1911.

9, Rue Gazan.

Վեր. Հ. Խոնհագրապետ. Զեր 7 Փետրուար 1911 թօւակիր պատուական նամակին ներփակեալ յօւսածովիք կը պատասխանեմ, գրական կերպով յայսներու համար սէրու ու համարամ մեղադան Միաբանութեանը կողմէ քաղաքա գարէ ի վեր հրատարակուած ազգօգուտ "Հանդէսներին:

Փորձվ գետեմ թէ որպան գժուարին է անխափան շարունակել մասնագրուական թերթը մը, եւ այն մէջ պէս տառապետը, բազմաշրջար ու բազմակարօս ազգի մը մէջ: Երազայի մէջ բարձր յօւսածովիք կամակարական նշանական աշխագութեան միան իրցան են պահէլ իրենց դյուոթիւնը, միջնէն մեջ ոչ մարն կառավարութիւն ըսնինք, այլ եւ ունենուոր գաւակարգը ըսներու համըր ընթերցանէր չէ բանա սիրական թերթերու արժէքը չէ կըցած գնահատել գետե:

Ազգ մը որ այնքան զանազան շշաններէ անցած է, պէտք ունի ճաշճալու, եւ սորվելու իր անցնալ կեանքը - այնպէս ինչպէս որ էր իշտանես, իր պարզութեան մէջ, առանց շափականցութեան եւ կեղծիքի: "Հանդէսների պաշտօն եղան է այս ուղղութեամբ մաշցել մեղ մեր հին պատճառ թիւնութեանը:

Խսկակես գնահատելու է "Հանդէսների այս կատարած գերը:

Արքագրապիմ որ այս ուղղութեամբ շարու նակուի այն, առանց շեղելու իր բաւ նպատակէն:

եւ կը մաղթե՞մ որ մեր ունեւունեկն մէկը կարեւ որ գումարով մը ապահով Հանդէսի ապահով է՝

Կ. ԲԱՍՄԱԾԵԱՆ

Եւդոկիա, 12/25 Հոկտեմբ.

Պատ. Խմբագրութիւն.

Ուրախութեամբ եւ սրտագին համակրութեամբ կ'ողջունեմ ի հեռաւուս զեղչեցիկ քաղաքարը զր ունեցեր եւ տօնելու համար “Հանդէս Անդէսոյ, ի քանիւ հինգամեայ շրջանին յոբելսոնը:

“Հանդէս, ը մեր ազգին մէջ եղած է այն միակ, անորդական թէրթը որ կը քած է ձևանհասորէն մշակել Հայ լեզուի եւ Հայ մատենագրութեան վերսպերեալ Տարբերը նոր ուղղութեամբ, եւ բոլորին գիտական ու քննական ոփիով: Այս տեսակաբոլ՝ ան աշակի ծառապէթին մատուցած է մեր ազգին: Իր քանիւ հինգ տարուն կեակը ներկայացնող ճոփի հաւաքածն հայագիտութեան ամէնէն շըեղ կիթողին է, որ անկորնչելի փառքը պիտի մնայ զայն հաստունող Միիթթարեան գիտանութեան:

Այս աժի իմ շնորհաւորութիւններու մատուցանելով պատ. Խմբագրութեանդ, կը մաղթեմ ի սրտե որ “Հանդէս, ը դեռ երկար տարիներ նոյն ուղղութեամբ ու նոյն ոփիով յարտաեւէ ծառապէթին Հայ բանափրութեան:

Խորին յարդաններով

ՑԱԾԿ. ԳԱԾԱՆԱԵԱՆ

Գահիք, 28 Հոկտեմբ 1911:

Պատ. Խմբագրութիւն.

Պատաւական Հանդիսի Ք. Քանիւ հինգամեայ Յօրելեանի հանդիսութեանց առթիւ ես ալ կու գամ խնարհարար մանալից Ենթ ուսութիւնը իմ անկեղծ շնորհաւորութիւններու Յեալին եւ իունահ մշակ մին եմ ես ալ որ կ'աշխատի՞մ Ցիշաստակարանով վասեհել Հայութեան պատմութիւնն ու կեակը, գոգոսոյ քայլերով իմ քայլեր այս մաքրան, որ բացիք ու յայնանցիք մէջ համար. քաւ լիցի որ կորենանը համել նպատակակէտան, բայց կամք ունինք եւ կ'աշխատի՞մ հոս համեի: Դուք հսած եք եւ Ձեր բարձրութեան մէջ էք. եւ այն ոգտակարութիւնը որ ունեցած եմ Ենթ, Ազգին Ձեր պատուական Հանդիսի հրատարակմամբ, առաւանը է եւ միակ տեղը գրաւած զատամկան ու գիտական տեսակէտով: Աւրիշ շատ ու շատերու նման ես ալ օգտուած եմ Ենթ, խոսավուութիւնա պարզ է ու շատ անկեղծ: 1887ն էր երբ Հանդէսը ակամ է հրատարակուիլ: Հայր գրասէր անց մ'էր (Կէորդ Զարդարեան) երբ տուն կը բերէր Հանդէսի թէրթը, ես դպրոցական

տղկ մը, մատարական պատիկ պաշար մը ունեմ միայն, բայց մանաւորաբր հետաքրթիր էր պատմական իրերու, եւ սիամ էի պատրաստել Յիշատակարանը. բայց ոչ մեթու ունեմ եւ ոչ ալ կարգավութիւն: Հանդէսի թէրթը ինծի ձանձրյթ պատմաւեցիր, չէի ձանձնուր, բայց հետոյնեւ ամեն թիւ կարդալվ, անդամ մ'ալ աչքի անցունելով՝ վերջապէս կը ցա հետոյնեւ հանդիպ պարունակութիւններն: եւ ալ հանցյա զգալ Հանդիսին: Յարդար տարին հոյս լուսաւում մատական անունու կարուեցայ կեանքի պարարին մէջ, այս ատենէն ցայսոր իմ երկորոր դպրոց եղան Հանդէս Ամսօքայի էնթը եւ ես պատիւն ունին ցայսոր ողջուներու քանիւ հինգամեակի ննջն իսկ իրը ձեր աշակերտը, իմ տարիներու այսաւութեանց զուրովգլ:

Վաս թող ըլլաց միշտ Հանդիսի ջահը, եւ կը մաղթեմ որ արժնանայ ալ իմ յիշանամեակին եւ Տարինականին: Ապրիլը ու շատ ապրիլ գ'աք ալ, Տեր աշխատակիցներն ալ, որ Ազգին մէջ տարիներու անհիմա աշխատութեամբ կը շարունակէր մակ բանական լուրջ թէրթը, որ պատիւ մըն է Ազգին Հանդիսի թեան:

Այսօր այս մէծ տօնին օրը Աշխարհի շօրս կողմերն ստացած շնորհաւորութիւններուն հետ խառնելով նաև իմ, կը կարծեմ որ իմ երաժիշտական հակի մատուցած վըլլամ. այնպէս ինչպէս որ աշակեր մը պատիւ տար իր ուսուցչին, որովհետեւ իրաւամէ գուց դպրոց մը բացաց էք Հանդիսովլ, որու յեանին մէկ աշակերտը իր ձայնը կը միացնէ իրէ յախոց ընկերներու ձայնին:

Ապրիլեկը շատ ու շատ եւ Տեր գրական դպրոցը կը լին յարատեն ըլլաց, եւ Տեր յիշանամեակին ունենաք ինծի նման շատ ու շատ աշակերտը:

Հնդունեցէք Աեր Հայրեր իմ անկեղծ

Հնորհաւորութիւններու

բանահաւալը Հեղինակ Յիշատակարանին

ԱԱԾԱՆ Գ. ԱՐԴԻՇՐԻԵԱՆ

1 Յիշատակարանի 25-ՆԵՐ Թէրթն կը հրատարակին ի պատիւ “Հանդէս, եւ Յօրելեակին եւ կը պարունակն լինանական Միիթ: Հայրերէ շատերուն ինսազութիւններու եւ լուսակարները:

